

**NUTQIY KOMPETENSIYALARNI
RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV
TOPSHIRIQLAR TIZIMI**

**COMMUNICATIVE TASKS SYSTEM FOR
DEVELOPING STUDENTS' SPEECH
COMPETENCES**

**СИСТЕМА КОММУНИКАТИВНЫХ ЗАДАНИЙ В
РАЗВИТИИ РЕЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ
УЧАЩИХСЯ**

FAN TARMOG'I
13.00.00 – Pedagogika

QABUL QILINDI
14.08.2026

CHOP ETILDI
17.08.2026

Nursulton Shayxislamov

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Turizm fakulteti o'quv ishlari bo'yicha dekan
o'rinbosari, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ona tili ta'limida o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda kommunikativ topshiriqlar tizimining lingvodidaktik va metodik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Nutqiy kompetensiya o'quvchining til birliklarini bilishi bilangina cheklanmay, ularni turli kommunikativ vaziyatlarda maqsadga muvofiq qo'llashi, axborotni anglash va qayta ishlashi, fikrini og'zaki hamda yozma shaklda izchil ifodalashi, suhbatdosh bilan samarali muloqotga kirishishi va o'z nutqiy faoliyatini tahlil qila olishini ta'minlovchi integrativ qobiliyat sifatida talqin etiladi. Kommunikativ topshiriqning metodik mohiyati ochib berilib, uning an'anaviy mashqlardan farqli jihatlari aniqlanadi. Shuningdek, kommunikativ topshiriqlarni tizimlashtirishning asosiy mezonlari, ularning nutqiy faoliyat turlari bilan aloqadorligi hamda 8-11-sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi didaktik imkoniyatlari yoritiladi. Maqolada kommunikativ topshiriqlar tizimini kommunikativ vaziyatni anglash, nutqiy faoliyatni rejalashtirish, nutqiy mahsulot yaratish, uni tahrirlash va refleksiv baholash bosqichlari asosida tashkil etish taklif qilinadi.

Kalit so'zlar: nutqiy kompetensiya, kommunikativ kompetensiya, kommunikativ topshiriq, ona tili ta'limi, lingvodidaktika, nutqiy faoliyat, kommunikativ vaziyat, og'zaki nutq, yozma nutq, dialogik nutq, monologik nutq, matn yaratish, kompetensiyaviy yondashuv, refleksiya, metodik tizim.

ABSTRACT

This article examines the linguodidactic and methodological potential of a system of communicative tasks as an important means of developing students' speech competences in native language education. Speech competence is interpreted not

merely as knowledge of linguistic units, but as an integrative ability that enables students to use language appropriately in various communicative situations, comprehend and process information, express their ideas coherently in oral and written forms, engage effectively in interaction with interlocutors, and analyze and evaluate their own speech activity. The article clarifies the methodological essence of the communicative task and identifies its distinctive features in comparison with traditional exercises. The main criteria for systematizing communicative tasks, their relationship with different types of speech activity, and their didactic potential for developing the speech competences of students in grades 8-11 are also discussed. The article proposes organizing a system of communicative tasks based on the stages of understanding the communicative situation, planning speech activity, producing a speech product, revising it, and reflective evaluation.

Keywords: speech competence, communicative competence, communicative task, native language education, linguodidactics, speech activity, communicative situation, oral speech, written speech, dialogic speech, monologic speech, text production, competency-based approach, reflection, methodological system.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются лингводидактические и методические возможности системы коммуникативных заданий как важного средства развития речевых компетенций учащихся в процессе обучения родному языку. Речевая компетенция рассматривается не только как знание языковых единиц, но и как интегративная способность учащегося использовать языковые средства в соответствии с различными коммуникативными ситуациями, понимать и перерабатывать информацию, последовательно выражать собственные мысли в устной и письменной формах, эффективно взаимодействовать с собеседником, а также анализировать и оценивать собственную речевую деятельность. Раскрывается методическая сущность коммуникативного задания и определяются его отличительные признаки по сравнению с традиционными упражнениями. Рассматриваются основные критерии систематизации коммуникативных заданий, их взаимосвязь с различными видами речевой деятельности и дидактические возможности в развитии речевых компетенций учащихся 8-11-х классов. Предлагается организовать систему коммуникативных заданий на основе последовательных этапов осмысления коммуникативной ситуации, планирования речевой деятельности, создания речевого продукта, его редактирования и рефлексивной оценки.

Ключевые слова: речевая компетенция, коммуникативная компетенция, коммуникативное задание, обучение родному языку, лингводидактика, речевая деятельность, коммуникативная ситуация, устная речь, письменная речь,

диалогическая речь, монологическая речь, создание текста, компетентностный подход, рефлексия, методическая система.

KIRISH

Bugungi ta'lim jarayonida shaxsning faqat muayyan fan doirasidagi bilimlarni egallashi emas, balki o'zlashtirilgan bilimlarni turli faoliyat va hayotiy vaziyatlarda mustaqil qo'llay olishi ustuvor ta'limiy natijalardan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, ona tili ta'limining mazmunini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish jarayonida o'quvchining kommunikativ faoliyatini rivojlantirish masalasi alohida metodik ahamiyat kasb etadi. Chunki tilning ta'limiy qiymati uning grammatik qurilishini bilish bilangina emas, balki mazkur bilimlardan fikrni shakllantirish, ifodalash, boshqalarning fikrini anglash va muloqot jarayonida samarali foydalanish imkoniyati bilan belgilanadi.

Ona tili darslarida o'quvchining nutqiy faoliyatini rivojlantirish masalasi an'anaviy metodikada ham muhim o'rin egallagan. Biroq zamonaviy ta'lim sharoitida mazkur masalaga nisbatan yondashuvning mazmuni kengayib bormoqda. O'quvchidan tayyor matnni qayta hikoya qilish yoki berilgan grammatik qolip asosida gap tuzish bilan bir qatorda, kommunikativ vaziyatni mustaqil tahlil qilish, nutqiy maqsadni belgilash, axborotni tanlash va qayta ishlash, fikrni dalillash, turli janr va uslublarda matn yaratish hamda o'z nutqini tahrir qilish talab etilmoqda.

Mazkur talablar nutqiy kompetensiya tushunchasining mohiyatini qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. Nutqiy kompetensiya shaxsning muayyan kommunikativ vaziyatda til vositalaridan maqsadga muvofiq foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. U lingvistik bilim, nutqiy ko'nikma, kommunikativ strategiya, pragmatik moslashuv va refleksiv nazoratning o'zaro integratsiyasiga asoslanadi. Shu ma'noda nutqiy kompetensiyani shakllantirish va rivojlantirish jarayoni o'quvchining real nutqiy faoliyatini faollashtiruvchi metodik vositalarni talab qiladi.

Kommunikativ topshiriqlar ana shunday vositalardan biridir. Biroq kommunikativ topshiriqni oddiy o'quv mashqining bir ko'rinishi sifatida baholash uning metodik mohiyatini to'liq ochib bermaydi. Kommunikativ topshiriq o'quvchini muayyan kommunikativ vaziyatga olib kiradi, uning oldiga aniq nutqiy maqsad qo'yadi va shu maqsadga erishish uchun til vositalarini mustaqil tanlash hamda ulardan foydalanishni talab etadi. Natijada til o'rganish faoliyati abstrakt grammatik operatsiyadan funksional nutqiy faoliyatga aylanadi.

Kommunikativ kompetensiya haqidagi ilmiy qarashlarning shakllanishida D.Haymesning tadqiqotlari alohida o'rin tutadi. Olim kommunikativ faoliyatni grammatik to'g'rilik bilan cheklamasdan, nutqning ijtimoiy va vaziyatga xos qo'llanishini ham kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rsatadi. M.Kanale va M.Sveyin tomonidan ishlab chiqilgan kommunikativ kompetensiya

modeli esa grammatik, sotsiolingvistik va strategik komponentlarning o‘zaro aloqadorligini asoslashga xizmat qilgan. Keyingi tadqiqotlarda mazkur qarashlar diskursiv va pragmatik komponentlar bilan yanada boyitilgan.

Til ta’limida topshiriqqa asoslangan yondashuvni tadqiq qilgan R.Ellis, D.Nunan kabi olimlar ham o‘quvchini mazmunli va maqsadga yo‘naltirilgan faoliyatga jalb etuvchi topshiriqlarning kommunikativ imkoniyatlariga e’tibor qaratadilar. Mazkur ilmiy qarashlarni ona tili ta’limining milliy metodik tizimi bilan uyg‘unlashtirish esa o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning yangi metodik imkoniyatlarini belgilaydi.

Shundan kelib chiqib, maqolaning asosiy maqsadi ona tili darslarida nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi kommunikativ topshiriqlar tizimining nazariy-metodik asoslarini aniqlash va uning strukturaviy modelini taklif etishdan iborat.

ASOSIY QISM

Nutqiy kompetensiyani rivojlantirish zamonaviy ona tili ta’limining ustuvor metodik vazifalaridan biri bo‘lib, uning mazmuni o‘quvchining til tizimiga oid bilimlarni egallashi bilangina chegaralanmaydi. Nutqiy kompetensiya shaxsning kommunikativ vaziyatni anglash, nutqiy maqsadni belgilash, zarur axborotni tanlash va qayta ishlash, kommunikativ maqsadga muvofiq til vositalarini tanlash, og‘zaki yoki yozma nutq yaratish, suhbatdoshning kommunikativ pozitsiyasini hisobga olish hamda o‘z nutqiy faoliyatini nazorat va tahrir qila olish imkoniyatlarini mujassamlashtiruvchi murakkab funksional hodisadir. Shu sababli uni shakllantirish jarayonini faqat grammatik, leksik yoki fonetik bilimlarni mustahkamlashga qaratilgan mashqlar bilan cheklash metodik jihatdan yetarli emas. O‘quvchining til haqidagi bilimlari real yoki modellashtirilgan kommunikativ faoliyatga jalb etilgan taqdirdagina ular funksional kompetensiyaga aylanishi mumkin. Mazkur nuqtayi nazardan kommunikativ topshiriqlar nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning muhim metodik mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi.

Kommunikativ kompetensiya tushunchasining ilmiy-metodik asoslari D.Haymes tomonidan ishlab chiqilgan nazariy qarashlar bilan chambarchas bog‘liq. Olim kommunikativ kompetensiyani grammatik jihatdan to‘g‘ri gap tuzish qobiliyati bilan cheklamasdan, muayyan ijtimoiy-kommunikativ vaziyatda qanday nutqiy birlikdan, qachon, kim bilan va qanday maqsadda foydalanish mumkinligini bilish bilan bog‘laydi. M.Kanale va M.Svayin esa kommunikativ kompetensiyaning tarkibiy xususiyatlarini tizimlashtirib, grammatik, sotsiolingvistik va strategik komponentlarning o‘zaro munosabatini asoslaydi. Keyingi lingvodidaktik tadqiqotlarda kommunikativ kompetensiyaning diskursiv va pragmatik jihatlari ham alohida komponent sifatida qarala boshladi. Ushbu nazariy yondashuvlar ona tili

ta'limi uchun muhim metodik xulosaga olib keladi: o'quvchining til birliklarini bilishi hali uning nutqiy jihatdan kompetentligini anglatmaydi; mazkur bilimlarning kommunikativ vaziyatda maqsadga muvofiq qo'llanishi kompetensiyaning amaliy ko'rsatkichi hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan kommunikativ topshiriq tushunchasini an'anaviy mashq tushunchasidan farqlash zarur. Mashq, odatda, muayyan til hodisasini o'zlashtirish, mustahkamlash yoki nazorat qilishga yo'naltirilgan bo'lsa, kommunikativ topshiriq o'quvchining oldiga ma'lum kommunikativ vazifani qo'yadi va ushbu vazifani bajarish jarayonida til vositalaridan mustaqil foydalanishni talab etadi. Masalan, "Gaplardagi fe'llarni toping", "Berilgan otlarga mos sifatlarni aniqlang", "Gaplarni qo'shma gapga aylantiring" kabi topshiriqlar ma'lum lingvistik operatsiyani bajarishga yo'naltiriladi. Bunday topshiriqlar til materialini o'zlashtirish uchun zarur bo'lsa-da, ular o'z-o'zidan kommunikativ kompetensiyaning yuqori darajada shakllanishini ta'minlamaydi. "Maktabingizda o'tkaziladigan tadbir haqida tengdoshingizga ma'lumot bering va uni tadbirda ishtirok etishga ishonitiring" yoki "Berilgan ikki nuqtayi nazardan birini tanlab, o'z pozitsiyangizni dalillar asosida himoya qiling" kabi topshiriqlarda esa o'quvchi kommunikativ maqsad, adresat, vaziyat va kutilayotgan natijani hisobga olgan holda nutqiy faoliyatni mustaqil tashkil etadi. Demak, kommunikativ topshiriqning asosiy belgisi uning shakliy jihatida emas, balki o'quvchini kommunikativ maqsadni hal qilishga yo'naltiruvchi funksional tabiatida namoyon bo'ladi.

Kommunikativ topshiriqning metodik strukturasini kommunikativ vaziyat, kommunikativ maqsad, axborot, nutqiy strategiya, nutqiy mahsulot, kommunikativ natija va refleksiya kabi komponentlarning o'zaro aloqadorligi asosida izohlash mumkin. Kommunikativ vaziyat o'quvchiga nutqiy faoliyatning shart-sharoitlarini belgilab bersa, kommunikativ maqsad ushbu faoliyatning yo'nalishini aniqlaydi. Axborot komponenti zarur mazmuniy materialni tanlash va qayta ishlashni nazarda tutadi. Nutqiy strategiya esa maqsadga erishish uchun qanday mazmuniy, leksik, grammatik va uslubiy vositalardan foydalanish zarurligini belgilaydi. Natijada o'quvchi muayyan nutqiy mahsulot yaratadi. Ushbu mahsulotning kommunikativ samaradorligi esa uning maqsadga muvofiqligi, mazmuniy yaxlitligi, mantiqiy izchilligi, lingvistik me'yorlarga mosligi va adresatga ta'sirchanligi bilan belgilanadi. Yakuniy refleksiya bosqichida o'quvchi o'z nutqiy faoliyatini tahlil qiladi, mavjud kamchiliklarni aniqlaydi va nutqiy mahsulotni takomillashtiradi. Shunday qilib, kommunikativ topshiriqning metodik sikli "anglash – rejalashtirish – yaratish – tahrirlash – refleksiya" ketma-ketligida namoyon bo'ladi.

Kommunikativ topshiriqlarni mazkur tarkibiy mexanizm asosida tizimlashtirish ularni oddiy topshiriqlar majmuasidan metodik tizim darajasiga olib chiqadi. Tizimlilik, avvalo, topshiriqlarning yagona didaktik maqsadga bo'ysundirilishi,

ularning o‘zaro mazmuniy va faoliyat jihatidan bog‘lanishi, murakkablik darajasining izchil oshib borishi hamda avvalgi topshiriq natijasining keyingi faoliyat uchun tayanch vazifasini bajarishi bilan belgilanadi. Shu jihatdan kommunikativ topshiriqlarni nutqiy faoliyatning mazmuni va kommunikativ maqsadiga ko‘ra axborotni anglash, axborot almashish, muammoli vaziyatni hal qilish, produktiv nutq yaratish va refleksiv baholashga yo‘naltirilgan funksional guruhlariga ajratish mumkin. Bunday tasnif o‘quvchining nutqiy faoliyatini bosqichma-bosqich murakkablashtirish va reproduktiv faoliyatdan produktiv hamda refleksiv faoliyatga olib chiqish imkonini beradi.

8-11-sinf o‘quvchilari uchun kommunikativ topshiriqlar tizimini ishlab chiqishda o‘quvchilarning yosh, intellektual va kommunikativ rivojlanish xususiyatlarini hisobga olish alohida ahamiyat kasb etadi. Yuqori sinflarga kelib o‘quvchining abstrakt tafakkuri, tahliliy va tanqidiy fikrlash qobiliyati, mustaqil xulosa chiqarish hamda o‘z pozitsiyasini asoslash imkoniyati kengayadi. Shu sababli mazkur bosqichda kommunikativ topshiriqlarning mazmuni oddiy qayta hikoyalash yoki tayyor axborotni takrorlashdan yuqori darajadagi kognitiv va kommunikativ faoliyatga tomon rivojlantirilishi lozim. Bunda topshiriqlar murakkabligi “aniqlash – tushuntirish – taqqoslash – tahlil qilish – baholash – dalillash – yaratish – refleksiya” tarzida bosqichma-bosqich oshirilishi mumkin. Masalan, 8-sinfda o‘quvchidan matnning asosiy mazmunini aniqlash va uni o‘z so‘zlari bilan ifodalash talab qilinsa, keyingi bosqichlarda ikki xil pozitsiyani qiyoslash, muayyan masala bo‘yicha o‘z fikrini asoslash, qarama-qarshi nuqtayi nazarga munosabat bildirish va nihoyat mustaqil argumentativ matn yaratish kabi faoliyatlarga o‘tiladi. Bunday progression nutqiy kompetensiyaning nafaqat hajm jihatdan, balki sifat jihatdan rivojlanishini ta’minlaydi.

Kommunikativ topshiriqlar tizimida nutq faoliyatining tinglash, o‘qish, gapirish va yozish turlarini integratsiyalash ham muhim metodik shartlardan biridir. Real kommunikativ jarayonda mazkur faoliyat turlari bir-biridan mutlaq ajralgan holda emas, balki o‘zaro aloqadorlikda kechadi. O‘quvchi muayyan mavzuda fikr bildirishdan oldin axborotni tinglashi yoki o‘qishi, uni tahlil qilishi, muhim jihatlarni ajratishi, o‘z pozitsiyasini shakllantirishi, suhbat jarayonida fikr almashishi va yakunda yozma xulosa yaratishi mumkin. Shu sababli ona tili darslarida kommunikativ topshiriqlarni alohida nutq faoliyati turlariga ajratib emas, balki ularning funksional integratsiyasi asosida tashkil etish maqsadga muvofiq. Masalan, “Yoshlar va ijtimoiy tarmoqlar” mavzusida o‘quvchilarga avval audio yoki videomatnni tinglash, keyin mavzu bo‘yicha ikki xil pozitsiyani ifodalovchi matnlarni o‘qish, ularning dalillarini qiyoslash, juftlik yoki guruhda muhokama qilish, munozarada o‘z pozitsiyasini himoya qilish va yakunda argumentativ esse yaratish topshirig‘i berilishi mumkin. Bunda tinglash, o‘qish, gapirish va yozish

yagona kommunikativ maqsadga xizmat qiluvchi integrativ nutqiy faoliyatga aylanadi.

Kommunikativ topshiriqlarning metodik imkoniyatlari, ayniqsa, grammatik va leksik materialni funksional nutqiy faoliyatga bog'lash jarayonida yaqqol namoyon bo'ladi. Ona tili ta'limida til hodisalarini kommunikativ kontekstdan ajratib o'rgatish o'quvchida nazariy bilimni shakllantirishi mumkin, biroq mazkur bilimning real nutqiy vaziyatda qo'llanishi uchun alohida metodik mexanizm zarur. Kommunikativ topshiriq ana shu mexanizmni ta'minlaydi. Masalan, shart mayli shakllarini o'rgatishda faqat fe'l shakllarini grammatik jihatdan o'zgartirish bilan chegaralanmasdan, "Agar sizga maktab ta'lim tizimida bitta o'zgarish kiritish imkoniyati berilsa, nimani o'zgartirgan bo'lardingiz?" kabi topshiriq berilishi o'quvchini mazkur grammatik shakllardan real kommunikativ maqsadni ifodalash vositasi sifatida foydalanishga undaydi. Xuddi shuningdek, sabab, maqsad, qarama-qarshilik va shart munosabatlarini ifodalovchi bog'lovchi vositalarni o'rgatishda ularni shunchaki aniqlash emas, balki muayyan mavzu bo'yicha mantiqan yaxlit matn yaratishda qo'llash talab qilinishi mumkin. Bunday yondashuvda grammatik birlik o'zlashtirishning yakuniy maqsadi emas, balki kommunikativ mazmunni yuzaga chiqaruvchi vositaga aylanadi.

Yuqori sinflarda kommunikativ topshiriqlar tizimining muhim tarkibiy yo'nalishlaridan biri argumentativ nutqni rivojlantirishdan iborat. Chunki 10-11-sinf o'quvchisi ijtimoiy, ilmiy-ma'rifiy va kasbiy xarakterdagi turli masalalar bo'yicha mustaqil fikr bildirish, o'z qarashlarini dalillash va muqobil pozitsiyaga munosabat bildirish kompetensiyasiga ega bo'lishi zarur. Argumentativ topshiriqlar o'quvchini faqat "mening fikrim" darajasidagi subyektiv bayondan asoslangan kommunikativ pozitsiyaga olib chiqadi. Masalan, "Sun'iy intellekt ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradimi?" mavzusida tashkil etilgan munozara o'quvchidan muammoni anglash, pozitsiya tanlash, dalillarni saralash, qarama-qarshi fikrni tushunish, unga munosabat bildirish va yakuniy xulosa chiqarishni talab qiladi. Shu sababli bunday topshiriqlar nutqiy kompetensiya bilan bir qatorda tanqidiy fikrlash, argumentatsiya va kommunikativ strategiya ko'nikmalarining rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Kommunikativ topshiriqlar tizimining metodik samaradorligini aniqlashda baholash mezonlari ham alohida ilmiy ahamiyatga ega. Nutqiy faoliyat natijasini faqat grammatik xatolar soni orqali baholash kommunikativ kompetensiyaning ko'p komponentli tabiatini to'liq aks ettirmaydi. O'quvchi grammatik jihatdan to'g'ri, biroq kommunikativ maqsadga mos kelmaydigan nutq yaratishi mumkin. Aksincha, ayrim lingvistik kamchiliklarga ega bo'lsa-da, o'z fikrini aniq, mantiqiy va kommunikativ jihatdan samarali ifodalashi mumkin. Shu sababli kommunikativ topshiriqlar natijasini baholashda kommunikativ maqsadga erishish, mazmuniy

yaxlitlik, mantiqiy izchillik, lingvistik me'yorilik, pragmatik adekvatlik, nutqiy ravonlik, argumentativ asoslanganlik va refleksivlik kabi mezonlarning integratsiyalashgan tizimidan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunday mezonlar o'quvchining nutqiy faoliyatini faqat "to'g'ri-noto'g'ri" dixotomiyasi asosida emas, balki uning kommunikativ samaradorligi va funksional qiymati nuqtayi nazaridan baholash imkonini beradi.

Shunday qilib, kommunikativ topshiriqlar tizimining metodik samaradorligi ularning soni yoki tashqi shakllarining xilma-xilligi bilan emas, balki nutqiy kompetensiyaning tarkibiy komponentlarini izchil rivojlantirishga xizmat qilishi bilan belgilanadi. Tizim tarkibidagi har bir topshiriq umumiy kommunikativ maqsadga bo'ysunishi, o'quvchining oldingi faoliyatida shakllangan bilim va ko'nikmalarni keyingi faoliyatga ko'chirish imkonini berishi, nutqiy faoliyatning murakkablik darajasini oshirishi va yakunda o'quvchini refleksiv baholashga olib kelishi lozim. Ana shundagina kommunikativ topshiriqlar oddiy metodik usullar yig'indisi emas, balki nutqiy kompetensiyaning rivojlantirishining yaxlit metodik tizimiga aylanadi. Mazkur tizimning markazida esa o'quvchining tayyor bilimni qayta ishlab berishi emas, balki kommunikativ muammoni mustaqil hal qilishi va mazmunli nutqiy mahsulot yaratishi turadi.

XULOSA

Ona tili ta'limida nutqiy kompetensiyaning rivojlantirish o'quvchining lingvistik bilimlarini amaliy kommunikativ faoliyatga transformatsiya qilishni taqozo etadi. Shu nuqtayi nazardan kommunikativ topshiriqlar tizimi o'quvchining kommunikativ vaziyatni anglash, nutqiy maqsadni belgilash, axborotni qayta ishlash, til vositalarini tanlash, nutqiy mahsulot yaratish, uni tahrirlash va o'z faoliyatini refleksiv baholash jarayonlarini yagona metodik tizimga birlashtiruvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijasida kommunikativ topshiriqlarning mohiyati oddiy mashqdan farqli ravishda kommunikativ maqsad va vaziyatga asoslangan, o'quvchidan mustaqil nutqiy qaror qabul qilishni talab etuvchi metodik birlik sifatida belgilandi. Uning "kommunikativ vaziyat – maqsad – axborot – nutqiy strategiya – nutqiy mahsulot – kommunikativ natija – refleksiya" modeli nutqiy kompetensiyaning tarkibiy komponentlarini faoliyatga jalb etish imkonini beradi.

8-11-sinflarda kommunikativ topshiriqlar tizimini qo'llashda reproduktiv faoliyatdan produktiv, argumentativ va refleksiv faoliyatga izchil o'tish, tinglash, o'qish, gapirish va yozish jarayonlarini integratsiyalash, grammatik va leksik materialni real kommunikativ vazifalar bilan bog'lash hamda nutqiy faoliyatni kompleks mezonlar asosida baholash muhim metodik shartlar sifatida belgilanadi. Natijada o'quvchining ona tili haqidagi bilimlari faqat nazariy mazmun sifatida emas, balki kommunikativ faoliyatni amalga oshirish vositasi sifatida funkcionallashadi.

Shu asosda kommunikativ topshiriqlar tizimini ona tili darslarining mazmuniy, jarayoniy va baholash komponentlari bilan integratsiyalash 8-11-sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning ilmiy-metodik istiqbolli yo'nalishi sifatida baholanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Hymes D.H. On Communicative Competence. In: Pride J.B., Holmes J. (Eds.). Sociolinguistics: Selected Readings. Harmondsworth: Penguin Books, 1972. P. 269-293.
2. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics. 1980. Vol. 1, No. 1. P. 1-47. DOI: 10.1093/applin/I.1.1.
3. Canale M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy. In: Richards J.C., Schmidt R.W. (Eds.). Language and Communication. London: Longman, 1983. P. 2-27.
4. Bachman L.F. Fundamental Considerations in Language Testing. Oxford: Oxford University Press, 1990. 408 p. ISBN 9780194370028.
5. Savignon S.J. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice. Reading, MA: Addison-Wesley, 1983. 332 p. ISBN 0-201-06503-7.
6. Ellis R. Task-Based Language Learning and Teaching. Oxford: Oxford University Press, 2003.
7. Nunan D. Task-Based Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. ISBN 9780521549479.
8. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
9. Brown H.D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. 3rd ed. White Plains, NY: Pearson Education, 2007. 569 p. ISBN 9780136127116.
10. G'ulomov A., Qodirov M., Ernazarova M. Ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2012. 380 b. ISBN 978-9943-10-694-9.
11. To'xliyev B., Shamsiyeva M., Ziyodova T. O'zbek tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi, 2010. 184 b.
12. Yuldasheva D.N. O'zbek tilini o'qitish metodikasi (kognitiv-pragmatik yondashuv asosida). Buxoro: Durdona, 2021. 421 b. ISBN 978-9944-6985-3-6.
13. Roziqov O., Mahmudov M., Adizov B., Hamroyev A. Ona tili didaktikasi. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2003.
14. Littlewood W. Communicative Language Teaching: An Introduction. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.

15. Breen M.P., Candlin C.N. The Essentials of a Communicative Curriculum in Language Teaching. Applied Linguistics. 1980. Vol. 1, No. 2. P. 89–112.
16. Long M.H. A Role for Instruction in Second Language Acquisition. In: Hyltenstam K., Pienemann M. (Eds.). Modelling and Assessing Second Language Acquisition. Clevedon: Multilingual Matters, 1985. P. 77–99.
17. Willis J. A Framework for Task-Based Learning. Harlow: Longman, 1996.
18. Skehan P. A Cognitive Approach to Language Learning. Oxford: Oxford University Press, 1998.

